
CUTUB 5: HAWLGALLADA GOOBIDDA IYO SAMATABBIXINTA AH EE YARYAR

Cutubka dhexdiisa waxaad ku baran doontaa:

- **Qiimaynta Goobid iyo Samatabbixin:** Sida loo qiimeeyo xaaladda ay kooxaha goobidda iyo samatabbixintu ku dhex shaqayn doonaan.
- **Samaynta Hawlgallada Goobidda:** Sida si habaysan loogu goobo dhibbaneyaasha musiibada.
- **Samaynta Hawlgallada Samatabbixinta:** Farsamooyinka nabdoon ee qaadidda madaalinta, dharabaynta, iyo bixinta dhibbanaha

CUTUB 5: HAWLGALLADA GOOBIDDA IYO SAMATABBIXINTA YARYAR

SOO DHAWEYN IYO ARARTA CUTUBKA

Goobid iyo samatabbixin waxay ka kooban yihiin saddex hawlood oo kala duwan:

- Qiimayn oo ku lug leh qaymaynta xaaladda iyo go'aansiga qorshe hawleed nabdoon.
- Goobid oo ku lug leh helidda iyo diiwaangelinta kobta ay kala joogaan dhibbaneyaasha.
- Samatabbixin oo ku lug leh hannaanka iyo dariiqooyinka loogu baahan yahay I dhibane laga saaro kobta musiibada.

Khibrad laga helay musiibooyin hore ayaa tusaysa in mar kasta oo ay musiibo dhacdo, cidda ugu horraysa ee u soo miciinta dadka meesha ku xayirmay ay yihiin dad isxilqaamay, oon tababbarrayn, oo ujeeddo wanaagsan oo u soo yaaca goobta ay wax ka dumeen iyagoo isku deyaya in ay dhibbaneyaasha soo saaraan.

Sida aadka u badan, dedaallada isxilqaanka ah ee samatabbixinta loola gol leeyahay waxay laftoodu keenaan dhaawacyo khatar ah iyo dhibaatooyin is-dul-saarma.

Si kastaa ha noqotee dedaallada wanaagga loola jeedo ee samatabbixineed waa in la soo qorsheeyo oo la sii muraajaceeyo.

Go'aansiga in laysku dayo samatabbixin waa in uu ku salaysan yahay labo saameeye:

- Khatarta uga iman karta samatabbixiyaha
- Himilada guud ee u samaynta wanaagga ugu weyn tirada dad ee ugu badan

Ujeeddada hawlgallada goobidda iyo samatabbixintu waxay yihiin:

- Samatabbixi tirada dadka ah ugu badan waqtiga ugu yar.
- Samatabbixi dhibbanayaasha sida sahlan u xanniban marka hore.

Qofka ugu muhiimsan ee isku dayga samatabbixineed waa samatabbixiyaha.

Hawlgallada goobidda iyo samatabbixinta oo waxgal ahi waxay ku xiran yihiin:

- Qiimayn waxgal ah.
- Nabdoonaanta samatabbixiyaha.
- Nabdoonaanta dhibbanaha.

Cutubkani wuxuu diiradda saari doonaa waxyaabaha uu ka kooban yahay hawlgal waxtar ah oo goobid iyo samatabbixin ah—qiimee, goob, oo samatabbixi—iyo dariiqoyinka iyo farsamoyinka ay isticmaali karaan samatabbixiyeyaashu si ay u helaan oo u saaraan dhibbaneyaasha.

SOO DHAWEYN IYO ARARTA CUTUBKA (WELI SOCOTA)

BARTILMAAMEEDKA

Dhamaadka cutubkan, waa in aad awood u leedahay:

- Aqoonso shuruudaha qiimaynta ee xaaladaha goobidda iyo samatabbixinta ee iman kara.
- Qeex farsamooyinka ugu caamsan ee wax ka goobidda dhisme.
- U isticmaal farsamooyinnabdoona xaaqidda jajibka dhismayaaasha dumay iyo soo bixinta dhibbanaha.
- Qeex siyaabo lagu xafido samatabbixiyeyaasha inta lagu jiro hawlgallada goobidda iyo samatabbixinta.

QIIMAYNTA GOOBID IYO SAMATABBIXIN

Sida hawlgal kale o kasta oo CERT, goobid iyo samatabbixin waxay u baahan tahay qiimayn la sameeyo billawga hawlgalka oo socota inta uu hawlgalku socdo oo dhan.

Qiimayntu waa hannaan 9-tillaabo ah oo lagu so faahfaahiyey Cutub 2. Qaybtani waxay ka hadli doontaa qiimayntu sida ay xirir ula leedahay hawlgallada goobidda iyo samatabbixinta.

Tiglaha Qiimaynta Goobida iyo Samatabbixinta ee CERT

Tillaabo 1: Run Ururso

Waqti

- Miyay waqtiga maalinka ee la joogo iyo kan toddobaadka toddobaadku saamaynayaan dedaallada goobidda iyo samatabbixinta?

Sidee?

Nooca Dhismaha

- Noocee (yadee) dhisme (yaal) ah oo ku tacalluqda hawshan?
- Noocee(yadee) bay yihiin habka ay u dhisan yihiin dhismayaasha ku tacalluqa hawshan?

In la Deggan Yahay

- Dhismayasha ma lagu jiraa/deggan yahay?

Haddii ay haa tahay, intee qof baa laga yaabaa in ay saamayso arrintani?

- Ma jiraan tixgelinno khaas ah (tus. Carruur, waayeel)?

Hadday haa tahay waa maxay tixgelinnada khaaska ahi?

Tiglaha Qiimaynta Goobida iyo Samatabbixinta ee CERT

Tillaabo 1: Run Ururso (Weli Socota) **Haa** **Maya**

Cimilo

- Miyay xaaladaha cimiladu saamaynayaan nabdoonaantaada?

Hadday haa tahay, sidee nabdoonaantaadu u saamoobi doontaa?

- Miyay xaaladaha cimiladu saamaynayaan xaaladda goobidda iyo samatabbixinta?

Hadday haa tahay, sidee xaaladda goobidda iyo samatabbixintu u saamoobi doontaa?

Khataraha

- Miyay maaddo halis ahi ku lug leedahay?

Hadday haa tahay, maaddadee khatar ah oo meesha ku lug leh?

- Miyay khataro kale u badan tahay in ay meesha soo geli doonaan?

Hadday haa tahay, khatartee?

Tiglaha Qiimaynta Goobida iyo Samatabbixinta ee CERT

Tallaabo 2: Qiimee oo Sheeg Burburka

Haa

Maya

- Ku soo jiiree dhismaha. Miyay khatartu tahay mid ka duruqsan awoodda kooxda CERT?

Hadday haa tahay, shuruudahee gaar ah ama istaahilladee loo baahan yahay?

- Miyay khadadka war-is-gaarsiintu shaqaynayaan?

Tallaabo 3: Tixgeli Waxyaabaha Dhici Kara

Khatar Nafeed

- Ma khataro naf-gooyo ahaa jira?

Hadday haa tahay, waa maxay khatartu?

Burburroo Dheeraad ah

- Ma waxaa jira khatar weyn ama filasho hawlo musiibo oo saamayn ku yeelan kara nabdoonaanta qofka?

Haday haa tahay, waa maxay khataraha la og yahay?

Tallaabo 4: Qiimee Xaaladdaada

- Maxaa agab ah ee aad haysataa oo aad iskula deyi kartaa in aad isku daydo goobid iyo samatabbixin?
- Qalabkee la heli karaa?

Tiglaha Qiimaynta Goobida iyo Samatabbixinta ee CERT

Tallaabo 5: Deji Muhiimado

	Haa	Maya
--	-----	------

- Miyay xubnaha CERT si *nabdoon* isugu dayi karaan in ay goobid iyo samatabbixin sameeyaan?

Haddii ay maya tahay, *ha isku* deyin goobid iyo samatabbixin.

- Miyay haatan jiraan baahiyo aad uga muhiimsan kuwan?

Haddii ay haa tahay, *tax*.

Talaabo 6: Go'aanno Qaado

- Xaggee bay geynta agabka la hayo ka tari kartaa waxa ugu fiican iyadoo la ilaalinayo xuduud ku filan oo bedbaadada xaggeeda ah?

Tallaabo 7: Diyaari Qorshe Fecil

- Go'aanso sida shaqaalaha iyo agabka kaleba loo geynayo meesha.

CERT Search and Rescue Sizeup Checklist

Tallaabo 8: Ficil Samee

- Qorshaha hawlgeli.

Tallaabo 9: Qaymee Horumarka

- Si isxig-xigta u qiimee xaaladda oo ogow isbeddelka ka dhacay:
 - Xadka ay gaarayso dhibaataadu.
 - Khataraha ku imanaya bedbaadada.
 - Agabka iyo helitaankiisa.
- U dheellitir tabaha sidii loo baahdo.

QIIMAYNTA GOOBID IYO SAMATABBIXIN (WELI SOCDA)

TALLAABO 1: XAQIIQO URURI

Xaqiiqooyinka xaaladda waa in ay hagaan dedaalladaada goobidda iyo samatabbixinta.

Markaad xaqiiqooyinka ururinaysid, waxaad u baahan tahay in aad tixgeliso:

- Waqtiga dhacdada iyo maalinta toddobaadka. Habeenkii , dad badan ayaa guryahooda jooga, marka baahida ugu badan ee goobid iyo samatabbixin waxay ka jirtaa meelaha la deggan yahay. Ka soo horjeedka taa, maalintii dadku waa ay shaqaynayaan, sidaa darteed baahidu waxay noqonaysaa dhismayaasha ganacsiga.

Qaar ka mid ah adeegyada gurmada ayaan la heli karayn—ama uma yaallaan si isla eg—imta lagu jiro fiiadkii iyo dhamaadka toddobaadka. Goobidda iyo samatabbixinta waxaa kale oo saamayn kara meesha ay dadku ka joogaan guryahooda iyo inta iftiin maalmeed ah ee la heli karo.

- Nooca dhismaha. Ujeeddada dhismaha loo naqshadeeyey ayaa muujin karta tirada laga yaabo in ay dhibbanayaashu la eg yihiin, iyo meelaha ay joogaan.
- Sida loo dhisay. Noocyo ka mid ah kuwa dhismayaasha loo dhiso, ayaa burbur uga sahlan kuwa kale.
- Cimilada. Cimilada daran waxaa hubaal ah in ay saamayn ku yeelanayso dhibbanayaasha iyo samatabbixiyeyaasha si isku mid ah. Saadaalaha cimilo daran waa in loo qaataa saameeyaha xaddida waqtiga la gudanayo hawsha goobid iyo samatabbixin.
- Khataraha. Ogaanshaha halis kale oo suuroggal ah oo ka dhacaysaa aagga guud ama meelaha gaarkas ah waa mid aad muhiim u ah dedaallada goobidda iyo samatabbixinta. Waqtiga lagu lumiyo in la isku dayo in la helo oo la demiyo yutilida, tusaale ahaan, waxay yeelan kartaa saamayn wanaagsan marka la eego geerida nafeed.

QIIMAYNTA GOOBID IYO SAMATABBIXIN (WELI SOCDA)

LAYLI: URURSIGA XOGTA

Ujeedo: Layligani waa hawl wadaqabasho ah oo ku siinaysa fursad aad uga fikiri kartid qar ka mid ah xaqiiqooyinka ay kooxda goobidda iyo samatabbixinta ee CERT u baahan doonaan in ay helaan xilliga ay qiimaynta samaynayaan.

Tilmaamaha: Isticmaal tallaabooyinka soo socda si aad layligan u dhamaystirto:

1. Akhri seenyada 5-1 oo ku taal bogga soo socda.
2. Maskaxda uga shaqaysii su'aalaha soo socda:
 - Maxay seenyadan kaaga sheegaysaa xaqiiqooyinka ay tahay in la urursho?
 - Maxaa saamayn ah oo ay xaqiiqooyinkani ku yeelanayaan hawlgallada goobidda iyo samatabbixinta?

SEENYADA 5-1

Markuu waqtigu ahaa 2:30 p.m., Talaadadii ay Agoosto ahayd 9, xarriiq taluuliye ah ayaa gudbay magaaladaada. Iyadoo ay u sabab tahay xajmiga iyo cadaadiska labada dhinac ee wajhadda oo kala duwan xarriiqa taluuliyaha waxaa ka horreeyey “geyre xooggan” oo ay sidaan dabaylo toosane ah oo ku socda 70 mayl saacaddii ama ka badan. Gerihii xoogganaa waxaa ku xigsaday dabayl negaatay iyo roob aad u xoog badan. Korantadii waa ay ka go’day magaalada oo dhan.

Waxaad hawlgelisay CERT adigoo ku camalfalaya halbeegyada hannaanka hawlgelinta (SOPs). Adigoo ku sii socda goobta diyaar-garowga oo dugsi sare ee maxalli ah ku taal, ayaad aragtay burbur weyn, oo ay ka mid yihiin geedo iyo fiilooyinkii yutiilida oo dumay. Jidad badan ayaan la mari karin, taas oo kugu khasabtay in aad wareeg marto si aad dugsigii sare u gaarto. Adigoo u dhaqaaqay dhinaca goobta diyaar-garowga, waxaad aragtay in uu saqafku ka duulay qayb dhan oo ka mid ah xarun iibsi oo dukaamada yaryar oo safan ah, iyo weliba derbigii kore ee dhinaca galbeed ee dhismuhu uu soo dumay.

Ka dib markaad gaartey kobta diyaar-garowga, waxaad iska xaadirisay Hoggaamiyaha Kooxda Sahayda oo kuu xilsaaray Kooxda 2aad ee Goobidda iyo Samatobbixinta. Walow aanay kooxaha CERT isku biimayn karin qaybta xarunta iibsiga ah oo duntay Kooxda 2aad ee Goobidda iyo Samatobbixinta waxay goobitaan ku samayn doonaan aagga dumay agtiisa si ay u hubiyaan in aysan aaggaa ku jirin wax dhibbaneyaal ah.

Su’aalo:

1. Maxay seenyadani kaaga sheegaysaa inta ay daadsan tahay carrada ay musiibadu saamaysay?

2. Maxay seenyadani kaaga sheegaysaa xaqiiqada ay tahay in la uruuriyo?

QIIMAYNTA GOOBID IYO SAMATABBIXIN (WELI SOCDA)

TALLAABO 2: QIIMEE OO GUDBI DHIBAATADA

Waxaa jira tilmaamo guud oo lagu qiimeeyo dhibaatada. Markii aad ka shakido xaaladda dhisme, mar waliba isticmaal qiimaynta xaddidan. Tusaale ahaan, haddii aadan hubin in uu dhisme gaaray dhib fudud ama mid culus, waxaad u qaadataa in ay dhibaato culus gaartay. Himilada CERT waxay isla beddeshaa dhibka meel dhisme ah soo gaarey.

Qaybaha Himilada CERT ee Burburka Dhismayaasha Gaara

Haddii Burburka Gaaray Dhismuhu uu yahay . .	Dabadeed CERT Himiladeedu Waa . . .
Khafiif:	Helid, qiimayn, iyo muhiimad u kala yeelidda soo saaridda dhibbaneyaasha oo loo qaado meelo horay loo qorsheeyey oo lagu daweyyo oo ay joogaan kooxaha hawlgallada daweynta.
Dhexdhexaad:	Helid, dejin, iyo degdeg u bixin dhibbaneyaasha markaa loo qaado meel nabdoon iyadoo <u>la yaraynayo tirada samatabbixiyeyaasha ah eek u jirta gudaha dhismaha.</u>
Culus:	Sugidda xayndaabka dhismaha iyo uga digidda dadka kale khatarta ay leedahay gelidda dhismaha.

Burbur aan weyneyn waxaa ka mid ah:

- Burbur guudka sare ah.
- Daaqado jajabay.
- Malaas soo dhacay ama dil-dillaacay.
- Burbur yar oo ku yimid waxyaabaha gudaha ku jira.

Burburrada Dhexdhexaadka ah waxaa ka mid ah:

- Calaamado muuqda oo burbur ah.
- Waxyaabihii guriga lagu qorxiyey oo burburay ama soo dhacay.
- Dil-dillaacyo badan oo malaaska lagu arki karo.
- Burbur lixaad leh oo gaara waxyaabaha gudaha ku jira.

(Ogsoonow dhisme si dhexdhexaadka u burburay weli wuxuu ku taagan yahay asaaskiisii.)

QIIMAYNTA GOOBID IYO SAMATABBIXIN (WELI SOCDA)

Burbur culus waxaa ka mid ah:

- Dumid qayb ah ama dhan.
- Dheellin.
- Gurigii oo si muuqda u ruxma.
- Dab ama qiiq weyn.
- Gudaha oo ay maaddooyin halis ahu ku jiraan.
- Gaas liigaya.
- Biyo sare-kacaya ama soconaya.

(Ogsoonow dhisme si culus u burburay kuma taagna asaaskiisii.)

Ha gelin dhisme uu gaaray burbur culus duruuf kastaa ha jireene.

Dhinac kasta ka eeg dhismaha adigoo samaynaya "ku soo wareegid."

U gudbi waxaad soo ogaatay barta taliska ee CERT ama hay'adaha arrinta wax ka qabanaya.

Ka dib— ama inta ay socoto— qiimaynta burburka, shaqaalaha CERT waa in ay ka fikiraan inta uu gaarsiisnaan karo burburka iyagoo egaya nooca iyo da'da dhismaha. Shaqaalaha khibrada leh ee goobidda iyo samatabbixintu waxay garan karaan burburka dhisme gaaray iyagoo ka jaanqaadaya dhacdada iyo noocyada dhisme ee ay wax gaareen.

QIIMAYNTA GOOBID IYO SAMATABBIXIN (WELI SOCDA)

TALLAABO 3: KA FIKIR WAXYAABAH DHICI KARA

Sababta oo ah in CERT ay ka shaqayn doonaan meel aad ugu dhaw mesha ay dhibaataadu ka dhacday, ka fikiridda maxaa laga yaabaa in ay dhacaan iyo waxa dhici karay aad bay u muhiim u yihiin. Aqoonso khataro naf-gooyo keeni kara, adigoo aad u eegaya:

- Ilaa intee bay runtii xaaladdu deggan tahay. Xitaa dhisme kor uga muuqda in ay gaareen wax aan saa u badnayn, burburka ku dhaca meelaha dululaatiga ah ama degganaansho la'aan gudaha dhismaha ah ayaa waxay khatar dhab ah u keeni karaan kooxda samatabbixinta. Xubnaha CERT waa in ay ka fikirkaan wixii ay horeba uga ogaayeen dhismaha haatan burburay. Miyaa kiimikada caws-deydka, riinji, ama maaddooyin kale oo halis ah lagu keydinayey dhismaha? Sidee loo xareyn jirey, xaggee yaallaan? Wax badan ku qaadan mayso xubnaha CERT in ay su'aalaha caynkaa ah ka jawabaan, laakiin jawaabaha ayaa saamayn aad u weyn ku yeelan karta sida ay u waajahayaan goobidda.
- Maxaa kale oo khaldami kara. Iyadoo lagu salaynayo xogta la ururiyey intii lagu jirey tallaabo 1 iyo 2 oo qiimaynta ah, xubnaha CERT waa in ay is weydiyaan, "maxaa dhacaya haddii?" si ay isugu dayaan in ay ogaadaan khataraha dheeraadka ah ee ay waajihi karaan. Maxaa dhacaya haddii ay korantadu tagto innagoo ku jirra goobidda? Maxaa dhacaya haddii derbigan adayga u muuqda uu liiqliiqdo oo dumo? Ku dabbakkhidda xaaladda "Sharciga Murphy" wuxuu bedbaadin karaa nolosha kooxda CERT.
- Maxay hawshayadu ugu fadhidaa goobidda iyo samatabbixinta. Iyadoo lagu salaynayo waxyaabaha dhici kara, CERTyadu waa in ay ka fikirkaan waxa ay qaban karaan si ay u yareeyaan khataraha ku tacalluqda ixtimaallada ay aqoonsadeen. Ma loo baahan yahay dhawre la socda dhaqdhaqaaq muujinaya dumid suuroggal ah oo markaa kooxda samatabbixinta u diga? Ma jiraan la tacaalido kale oo loo baahan yahay in uu dejiyo khataraha dululaatiga intaan goobidda la billaabin. Kooxaha CERT ee goobidda iyo samatabbixintu waa inay xusuustaan in ay nabdoonaantoodu tahay muhiimadda koowaad.

TALLAABO 4: QIIMEE XAALADDAADA

Qiimayntu waa hannaan koraya, oo ay tallaabo waliba sii xoojinayso kuwii ka horreeyey ilaa inta laga qaadanayo go'aan ama lagu billaabo hawlgal goobid iyo samatabbixin ah (ama ay xaaladdu khatar tahay). Sawiro wax kasta oo aad baratay min tallaabadii 1 ilaa 3 si aad u qiimayso xaaladda oo aad go'aan uga gaadho:

- Hadday xaaladdu tahay mid nabdoon oo laga hawlgeli karo.
- Khataraha ay samatabbixiyeyaashu wajahayaan haddii ay hawsha bilaabaan.
- Maxaa sahay ah oo hawsha wadiddeeda loogu baahan doonaa si hawshu ay nabad ugu dhamaato (maxaase sahay ah oo la hayaa).

Qiimaynta sahaydaa aad muhiim ugu ah hawlaha goobidda yo samatabbixinta

QIIMAYNTA GOOBID IYO SAMATABBIXIN (WELI SOCDA)
Su'aalaha Qorshaynta Sahayda Goobidda iyo Samatabbixinta

Resource	Planning Questions
Shaqaaale	<ul style="list-style-type: none">▪ Yaa ku nool/ama ka shaqeeya aagga?▪ Waqtigee bay dadkaasi u badan tahay in la heli karo?▪ Maxaa xirfad ah ama hiwaayad ah oo ay leeyihiin oo muhim u noqon kara hawlgallada goobidda iyo samatabbixinta?▪ Maxay tahay tabta ugu wanaagsan oo dedaalkooda loo midayn karo oo loo wada hawlgelin karo?
Qalab	<ul style="list-style-type: none">▪ Maxaa qalab ah oo muhiim u noqon kara goobidda iyo samatabbixinta oo deegaanka laga heli karaa?▪ Xaggee yaalliin?▪ Sidee loo heli karaa?▪ Dhismayaalkee (ama dhismayaal caynkee ah) bay aad wax uga tari kari lahaayeen?
Gacan-qabsi	<ul style="list-style-type: none">▪ Maxaa gacan-qabsi ah oo la heli karaa oo wax ka geli kara qaadidda, dhaqaajinta, goynta, ama jaridda qashinka burburka?

TALLAABO 5: SAMAYSO MUHIIMADO

Ka dib markaad qiimayso xaaladda, tallaabada xigta waa in la go'aamiyo:

- Maxay tahay in la qabto. . .
- Sidee loo kala hormarinayaa.

Nabdoonanta xubnaha CERT ayaa mar kasta ah muhiimadda koowaad iyagaana looga shidaal qaadanayaa muhiimadaha kale qaar ka mid ah. Tusaale ahaan, fogeynta ama halis-dhimidda khataraha la og yahay waa in la dhamaystiraa inta aanay kooxuhu raadintaba billaabin. Si macquul ah uga fikir xaaladda si aad u go'aansato sida ay tahay in aad xaaladda u wajahdo.

QIIMAYNTA GOOBID IYO SAMATABBIXIN (WELI SOCDA)

TILLAABO 6: GO’ANNO GAAR

Waxaad maraysaa meeshii qiimaynta ee aad uga go’aan qaadan lahayd meeshii aad geyn lahayd waxtarkaaga oo uu markaa ka qaban lahaa wanaagga ugu badan, adigoo markaa aad dhawraya nabdoonaan kugu filan. In badan oo go’aannadaada ka mid ah waxay ku salaysnaan doonaan muhiimadaha aad dejiso inta aad ku jirto tallaabada 5aad. Muhiimadahaasi waxay ku slaysnaan doonaan (si isku xigta):

1. Nabdoonaanta xubnaha CERT.
2. Nabdoonaanta nafeed ee dhibbanayaasha iyo dadka kale.
3. Ilaalinta bay’adda.
4. Ilaalinta hantida.

TALLAABO 7: HORUMARI QORSHE FICIL

Tallaabo 7 waa meesha xogta aad xaaladda ka hayso oo dhan ay isugu yimaadaan. Inta lagu jiro tallaabo 7, hoggaamiyaha koxda ayaa si khaas ah u go’aansanaya sida ay kooxdu hawleheeda u qabsanayso, iyadoo muhiimadda ugu sarraysa la xallinayo marka koowaad.

Qorshayaasha ficileed looma baahna in la qoro, laakiin, markii loo baahdo hawlgal goobid iyo samatabbixin ah, xaaladdu waa qallafsan tahay oo waxaa loo baahan yahay in la sameeyo walax bartood oo ah qorshe qoran. Xitaa qorshe sahlan oo qoran wuxuu:

- Wax ka galaa in hawlgalka lala beegsado muhiimadaha degsan iyo go’amada.
- Bixiyaa waraaqo la siiyo hay’adaha waxqabanaya markii ay meesha musiibada yimaadaan.
- Bixiyaa waraaqo la isticmaali karo, haddii loo baahdo, dhacdada ka gadaal.

Hayso xusuus qor aad ku xarriiqato xusiisahaaga markii aad hagaajinaysid qorshe ficil. Xusuusahaa qoran waa in ay ku jiraan isbeddellada lagu sameeyey qorshaha oo ku salaysan xogta cusub oo markaa timaadda.

TALLAABO 8: FICIL QAADO IYO TALLAABO 9: QIIMEE HORUMARKA

Qorshaha la hagaajiyey intii lagu jirey tallaabo 7 ayaa ficil logu roga inta lagu jiro tallaabo 8. Tallaabo 9, Qiimee Horumarka, ayaa ah kan aad ugu muhiimsan, keliya maaha qiimaynta in qorshuhu shaqaynayo iyo in kale, ee weliba mawqifka ku aaddan nabdoonaanta.

Qiimayntu waa mis socota. Xogta la helo inta lagu jiro tallaabo 9 ayay tahay in lagu caano qaybsado inta lagu jiro hannaanka go’aan qaadashada ah iyadoo la eegayo in wax laga beddeli karo muhiimadaha yaalla iyo qorshe ficil oo joogtaysan.

QIIMAYNTA GOOBID IYO SAMATABBIXIN (WELI SOCDA)

TIXGELINNO NABDOONAANTA KU SAABSAN

Iyadoo an la eegayn darraanta burburka dhismaha, nabdoonaanta samatabbixiyaha waa in uu noqdaa welwelka koowaad.

Inta badan labada ugu badan ee samatabbixiyeyaashu au dhintaan waxa weeye:

- Digtooni xumo.
- Dumid labaad.

Raac tilmaamahan inta lagu jiro hawlgallada goobidda iyo samatabbixinta oo dhan:

- Isticmaal hab jaallennimo. Mar kasta la shaqee wheel, iyadoo uu qof saddexaad yahay wargeeye.
- Ka digtoonow khataraha (sida., fiilooyinka korantada, liigidda gaaska dabiiciga ah, maaddooyinka halista ah, walxaha fiiqan, iwm.).

Weligaa waa in aadan wax ka goobin meel ay biyo la yaallaan.

- Isticmaal galab nandoonaaneed. Xirashada galoofyada iyo halmadka waxay ilaaliyaan madaxa iyo gacmaha samatabbixiyaha. Sidoo kale, dhibka koowaad eek u dhaca samatabbixiye ka dib markii uu ka shaqeeyo dhisme dumay waa in uu siigo jiido, marka maaskarada siigada waa muhiim. (Si kastaba ha ahaatee, maaskarada siigada ma kaa celin doonto maaddooyinka halista ah.)
- Koox gurmada ahi ha kuu jirto si loo helo kooxo isbed-beddela, iska dhawrida daalka, iyo in la xaqiijiyo in kaalmo la helo haddii uu dhib yimaado. Kooxuhu ha cabbeen biyo hana cuneen cunto si ay u ahaadaan kuwo nashaad leh.

Goobid iyo samatabbixin guul leh wuxuu ku xiran yahay wadashaqaynta kooxaha.

QIIMAYNTA GOOBID IYO SAMATABBIXIN (WELI SOCDA)

LAYLI: QIIMAYNTA GOOBIDDA IYO SAMATABBIXINTA

Ujeedo: Layligani waa hawl la wada qabanayo si lagu siiyo fursad aad u muraajicayso qaar ka mid ah hannaanka fikiridda oo ku shaqo leh qorshaynta qiimaynta goobidda iyo samatabbixinta. Maskax ka shaqaysiinta loo baahan yahay waxay kaa caawin kartaa in aad billowdo qiimaynta derisyadaada iyo goobta shaqada oo kala ah meelaha dhisan, maaddoyinka halista ah, taxaddarrada dhinaca nabad gelyada oo ay tahay in sameeyo, iwm. Layligani wuxuu ku salaysnaan doonaa dhawr nooc oo dhismayaal degaanka ku yaalla ah oo kala duwan (kox kasta oo yar midkood) iyadoo la dabbakhayo musiibada ay ugu badan tahay in ay umaddani ku dhici karaan.

Tilmaamaha: Isticmaal tallaabooyinka soo socda si aad u dhamayso layligan:

1. Iyadoo la eegayo musiibada iyo dhismaha khaaska ah oo kooxdaada loo xilsaaro, ka jawaab su'aalaha soo socda:
 - Maxay tahay xaqiiqooyinka muhiimka ah oo ay tahay in la ururiyo?
 - Nooc ee qiyaas ahboo aad samayn kartaa oo ku sabsan burburka, adigoo ku salaynaya dhacdada iyo nooca dhismaha?
 - Goobid iyo samatabbixin caynkee ahaad halkan ka aqoonsan kartaa samaynteeda?
 - Maxaa tixgelin gaar ah ahood haatan aqoonsan kartaa?
2. Dooro afhayeen fasalka u sheega jawaabaha kooxdaada.

SAMAYNTA HAWLGALKA GOOBIDDA

Markii go'aan lagu gaaro in lagu dhaqaaqo hawlgal goobid ah, xubnaha CERT waa in ay baaraan aagga uu u qoondeeyey Taliyaha Aagga ee Kooxda CERT.

Hawlgallada goobiddu waxay ku lug leeyihiin laba hannaan:

1. Isticmaalidda tabo goobitaaneed oo ku salaysan qiimayntii
2. Helidda dhibbaanayaasha suuraggalka ah

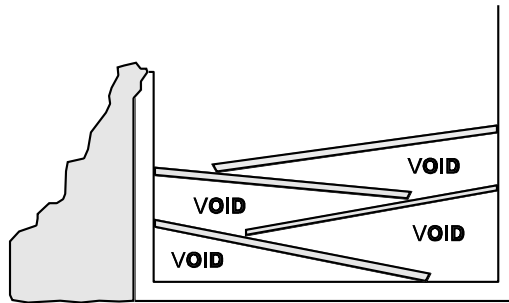
Adigoo sticmaalaya hannannadaas, hawlgallada goobiddu waxay noqonayaan kuwo waxgal ah, dhamaystiran, oo nabdoon. Waxaa kale oo ay sahlayaan hawlgallada dambe ee samatabixinta.

HELIDDA DHIBBANEYAASHA SUURAGGALKA AH

Tallaabada kowaad ee helidda dhibbanayaasha suuroggalka ah waa in la qiimeeyo xaaladda ka jirta gudaha dhismaha si loo helo xog ad dhab u ah oo ku saabsan burburka iyo in la sameeyo muhiimado iyo qorsheyaal.

Macluumaadka la uruuriyey ayaa xog badan oo ku saabsan dabinnada— iyo hulalka bixin doona.

Waxaa jira dhawr nooc oo hulal ah:

Hulka Baankeegga

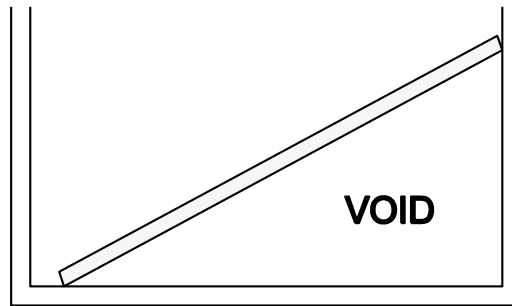
Hulka Baankeeg oo ay falaatyadu si isku aaddan ugu soo dumeen, oo ka samaynaysa hulal meelo ay gidaarrada iyo dhulku weli iska haystaan.

Hulalka baankeeg waa kuwa ugu badan oo ku dhaca dhismayaasha la dhisay ka hor 1933.

Waxay ku samaysmaan marka ay daciifaan ama dumaan derbiyada culaysku saaran yahay taasoo keenta in ay falaatyadu dabaqu isku soo dumaan. Hulalka baankeeggu waxay u baahan yihiin goobiddu ugu dhib badan waqtigana aad bay u lumisaa.

Xusuusnow khataraha ay leeyihiin dhismayaasha aan xagsanayn. Haddii ay xubnaha CERT arkaan hulal baankeeg ah, tani waxaa loo tixgeliyaa in ay tahay burbur xooggan waana in ay markiiba meesha ka baxaan.

SAMAYNTA HAWLGALKA GOOBIDDA (WELI SOCOTA)

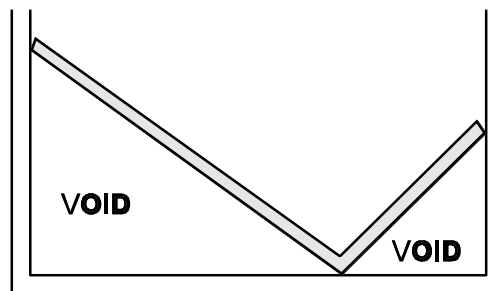

Hul Tiirsama

Hul Tiirsama oo derbigii dumay uu ku tiirsan yahay derbi dibedda ah, oo hul ka sameeyey meeshii uu falaatku uga dhegganaa derbiga..

Hulalka tiirsama waxay samaysmaan marka uu derbi dumay ku tiirsan yahay derbi dibedda ah. Dhibbanaha ku hoos jira hul tiirsan wuxuu fursadda ugu weyn u leeyahay in uu noolaado.

Lean-to voids also indicate structural instability. If CERT members see lean-to voids, they should note the location for professional responders but leave the building immediately!

“V” Void

Hulka “V” oo ay falaatka ama derbigu ku soo dheceen batamaha dhismaha oo ay hulal ku sameeyeen labada dhinac ee derbiyada.

Hulalka “V” voids waxaa sameeyaa dumis “V” ah oo ay dumidda falaatka ama derbigu keenaan (Bartanka ayaa duma dhinacyaduna waxay ku harsanaadaan derbiga kore). Xusuusi kooxda in hulka “V” uu sameeyo laba hul oo tiirsan, oo uu mid waliba hal dhinac oo burburka yahay oo markaa ay dhabbaneyaashu ku xannibmi karaan—laakiin falaatka soo laallaada ee ay samaysay “V” da ayaa halis badan ku hayn kara kooxda samatabbixinta.

Haddii ay kooxaha CERT la kulmaan hulalka “V” waa in ay markiiba ka baxaan dhismahaa.

Hulalka keli-keliga ah waa bedadka laga yaabo in ay dhibbanayaashu ugu xamaarteen in ay ku bedbaadaan. Tusaaleyaasha hulalka keli-kelida ah waxa weeye darka musqusha, iyo bedka miiska hoostiisa ah. Carruurto waxay ku carari karaan bededka yaryar sida khaanadaha.

SAMAYNTA HAWLGALKA GOOBIDDA (WELI SOCOTA)

Ka dib markii la aqoonsado meelaha lagu go'doomi karo, waa in ay xubnaha CERT:

- Ogaadaan hilaadda tirada dhibbaneyaasha.
- Ogaado meelaha ay u badan tahay in lagu go'doomo.

Qaar ka mid ah xogahan waxaa lagu ogaan karaa qorshaynta, laakiin xubnaha CERT waxay xog ka heli karaan markii ay la hadlaan goob-joogeyaasha iyo kuwa aad wax uga og dhismahaasba.

Xubnaha CERT waa in ay dadkaas la hadlayaan weydiiyaan su'aalo ay ka mid yihiin:

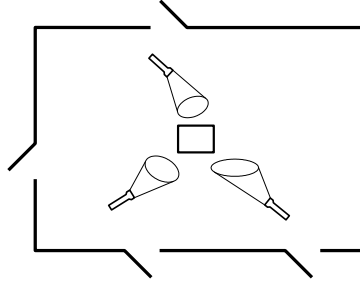
- Imisaa qof baa ku nool (ama ka shaqaysa) dhismaha?
- Xaggee bay haddaa joogi kareen?
- Waa maxay khariidadda dhismuhu (qaabka dhismaha)?
- Maxaad aragtay ama maqashay?
- Ciduna ma soo baxday?
- Waa xaggee marinnada bixitaanka ee caadiga ah ee dhismahan?

Goob-joogayaashu waxay ku wareersanaan karaan dhacdada. Waxay u badan tahay in ay buunbuuniyaan tirada dadka ku jiri kara meesha, ama xitaa dhacdadaba si saxan uma xusuusan karaan. Uruurso wixii xog ah oo aad heli karaysid, maxaa wacay waxay xogtani muhiim u noqon doontaa qorshaynta muhiimadaha goobidda iyo weliba fulinta goobidda.

DARIIQADA GOOBIDDA

Dariiqo oobidda ah oo waxgal ah:

- Waxay muujisaa meesha uu joogo samatabbixiyaha.
- Waxay ka hotagtaa in hal hawl ah lagu wada mashquulo.

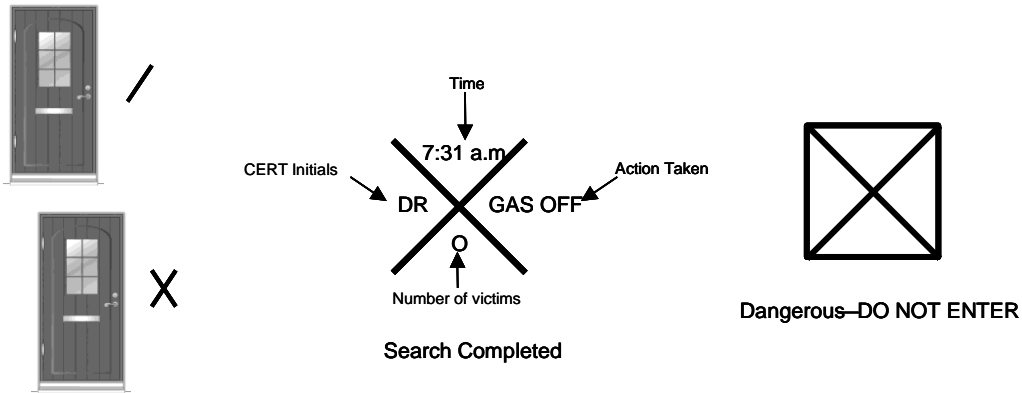

Saddex xagalayn

Saddex xagalayn: Saddex samatabbixiye, oo uu hoggaaminayo dhawaaqa dhiibaneyaasha, waxy sameeyaan saddex xagal ku hareeraysan aagga waxaanay toosh weyn ku shidaan aagga. Iftiinku wuxuu tirtirayaa hooskii qarín lahaa dhibbaneyaasha.

SAMAYNTA HAWLGALKA GOOBIDDA (WELI SOCOTA)

5. Calaamadee aagagga la baaray si aad qoraal u geliso natiijoyinka. Meel ku xigta albaabka ku samee hal xarriiq oo janjeera wax yar ka hor inta aadan gelin dhismaha. Isku tallaab ku samee xarriiqii (samee "X") markii dhamaan kuwii ku jirey laga saaro oo dedaallada goobidda iyo samatabbixinta la dhamaystiro. "X" du waxay goobayaasha kale u muujinaysaa in aaggan horay loo goobay. Dariiqadani:
- Waxay muujisaa goobta uu samatabbiyuhu joogo.
 - Waxay ka hortagtaa is-daba yaac iyo hal wax wada qabad.

Calaamadaynta Aagagga la Goobay

6. Soo sheeg natiijoyinka. Hayso diiwaan dhamaystiran oo dhibbaneyaasha la samatabbixiyey iyo kuwa xanniban ama dhintay ah. Xogtan u gudbi shaqaalaha adeegyada gurmada markay goobta yimaadaan.

SAMAYNTA HAWLGALLADA SAMATABBIXINTA

Samatabbixini waxaysan ka aarmin saddex hawlood oo asaasi ah:

- Abuuridda bay'ad samatabbixineed oo nabdoon adigoo waxyaabaha dariiqa ka eexinaya, adigoo isticmaalaya gacan-qabsiyada lagu qaado alaabaha, iyo xaaqidda qashinka burburka.
- Qaymaynta iyo dejinta dhibbaneyaasha.
- U bixinta dhibaneyaasha dhisme aan aad u dumin. Ugu wac kooxda dawaynta dhisme aan aad u dumin.

SAMAYNTA HAWLGALLADA SAMATABBIXINTA (WELI SOCDA)

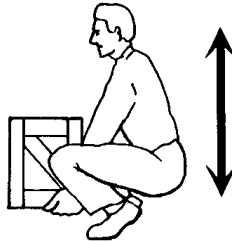
ABUURIDDA BAY'AD NABDOON

Dahaan hawlgallada samatabbixintu saddex yool ayay leeyhiin:

- Joogtaynta nabdoonaanta samatabbixiyeyaasha
- In qiimaynta lagu sameeyo dhismeyaasha uu burburka yari ku dhacay
- In sida ugu dhaqso badan dhismahaa uu burburka yari gaaray looga bixiyo dhibbaneyaasha iyadoo la yaraynayo dhaawacyo hor leh oo ay bixintu keeni karto.

Mid ka mid ah yoolashaas lama gaari karo iyadoo aan la samayn bay'ad nabdoon inta aan laysku deyin in wax la samatabbixiyo. Waxaa markaa jira taxaddarro dhawr ah oo ay tahay in ay sameeyaan samatabbixiyeyaashu si ay halista u dhimaan.

- Ogow cilladdaada. Mutaddawiciin badan ayaa hawlgal samatabbixin ku dhaawacantay ama ku dhimatay sababtuna ay ahayd in aysan markii horeba eegin gaabintooda dhinaca jirka iyo maskaxdaba. Samatabbixiyeyaasha CERT waa in ay qaataan waqti ay wax ku cunan, biyo ku cabaan, kuna yara nastaan si ay hawsha ugu noqon karaan iyagoo wata maskax deggan iyo tamar korodhay.
- Raac habraaca Nabdoonaanta. Xubnaha CERT waa inay weligood isticmaalaan qalabka ku habboon nabdoonaanta ee xaaladda loogu baahan yahay oo ayna raacaan habraacyada nabdoonaanta, oo ay ku jiraan:
 - Wehel la shaqaynta.
 - In aysan weligood gelin dhisme ruxanaya.
 - In ay wax qaadaan iyagoo jilbaha laabaya dhabarkuna uu toosan yahay, oo lugaha markaa culaysku uu ku dhacayo.
 - Xamuulka u dhawaynata jirkooda.
 - Dhifanaya ama xamaalaya wax aan caqliga ka badnayn.

Sida Wacan ee Jirka Wa Loogu Dhifto (qaado)

Sida Wacan ee Jirka wax Loogu Dhifto oo muujinaysa dhabar toosan iyo jilbaha oo wax lagu dhifanayo.

SAMAYNTA HAWLGALLADA SAMATABBIXINTA (WELI SOCDA)

Waxaad la kulmi kartaa xaalado ay khasab tahay in burburka qashinkuu daadshay la nadiifiyo si loo xoreeyo dhibbaneyaasha. Markii la galo xaaladahaas oo kale, samatabbixiyeyaaasha CERT waa in ay tixgeliyaan dallicidda iyo weelaynta si loo dhaqaajiyo oo meelihii la rabay loo geeyo burburka inta uu ka dhamaanayo hawlgalka samatabbixintu.

- Dallicidda waxaa lagu sameeyaa adigoo kabaal gelinaya aaladda la doonayo in la dhaqaajiyo, adigoo shay aan dhaqaayan kabaalka hoos dhigaya si ay u noqoto xajiye. Markii kabaalka hoos looga riixo dhinacaaga, dhankii kale ee kabaalka ayaa alaabta dhifanaya.
- Weel waa shay alwaax ah oo loogu talaggalay taageeridda iyo xoojinta. Santuuq ku weelaynta micnaheedu waxa weeye isku duwidda dhawr alwaax oo ballaaran oo lays dhaafsho si ay u sameeyaan laydi deggan oo gudihisa ay wax ku xannibmi karaan.

Kabaallaynta iyo weelaynta waa la wada isticmaalaa iyadoo marna shayga la ururinayo oo santuuqa lagu weelaynta marna kabaallaynta lagu dallacayo uu lagu qaadayo. Nabdoonaanta ayaa ah lambar kow 1: "Dhifo hal inji, weelee hal inji."

Kabaallaynta iyo weelayntu waa in ay is xigxigaan— sabab degganaasho iyo in shaqada la sahlo awgeed. Waxaa sidoo kale muhiim noqon karta in kabaallaynta iyo weelaynta laga isticmaalo in ka badan hal meel ah (sida., horay iyo gadaal) si loo xaqiijiyo xaalad deggan.

Markii aad awooddo in aad samayn karto dhifasho kugu filan, bixi dhibbanaha oo dhinaca kale u wad kabaallaynta iyo weelaynta si aad hoos ugu dhigto shayga.

Markaad ku khasbanaato in aad burbur qashinkii xaaqdo si aad u hesho dhibbaneyaal, waa in ad samaysaa silsilad aadami ka kooban oo uu qofba kan ku xiga u dhiibaa qashinka. Ka samee silsiladda meel aan khashkhashaynin hawlgallada samatabbixinta. Xiro galoofyada santa ah si aad u dhawrto gacmahaaga.

BIXINTA DHIBBANEYAASHA

Waxaa jira laba tabood oo asaasi ah oo wax loo bixiyo:

- Is bixin ama garab gelid
- Dhifashooyin iyo jiidisyo

Badanaa waxaa aad u wanaagsan in dhibbane dhaqaaqi kara loo oggolaado in uu isagu meesha iska soo siibo. Ha yeeshee, mararka qaar dhibbanayaasha dhaqaaqi kara ayaan u bed qabin ama xoogganayn sida ay iyaga la tahay. Marka ay dhibbanayaashu ka xoroobaan wixii xannib ah, waxay caawin ugu baahan karaan sidii ay dhismaha uga bixi lahaayeen.

SAMAYNTA HAWLGALLADA SAMATABBIXINTA (WELI SOCDA)

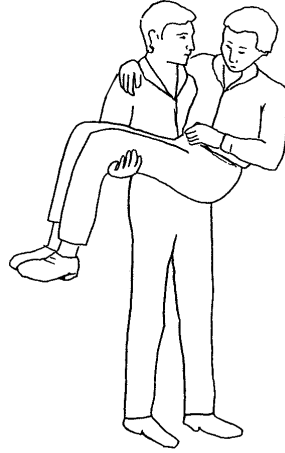
Nooca dariiqada siibidda la doortay waa in ay ku xiran tahay:

- Degganaanshaha guud ee aagga kugu teedsan.
- Tirada samatabbixiyeyaasha la heli karo.
- Awoodda iyo kartida samatabbixiyeyaasha.
- Xaaladda dhibbanaha.

Haddii ay nabdoonaanta iyo waqtigu oggolaadaan, waa in aadan isticmaalin dhifasho iyo jiidis si aad u bixiso bukaannada markii looga shakiyo dakhar madaxa ah iyo dhaawac lafdhabarta ah. Mararkaas oo kale, waa in lafdhabarta laga dhigaa mid aan dhaqaaqayn iyadoo lox boor ah la isticmaalayo. Albaabbada, miisaska iyo alaabaha la midka ah ayaa laga dhigi karaa kabaygaas lafdhabarta lagu dejinayo. Kobaygaasi waa in uu karaa in lagu xambaaro qofka, waana in la isticmaalaa farsamooyin dhifasho oo xaaladda ku habboon. Marka la dhaqaaqaynayo dhibbaneyaasha, samatabbixiyeyashu waa in ay ku hawlgalaan wada shaqayn iyo xiriir, oo ay lafdhabarta dhibbanaha ku dhawraan xaalad toosnaan ah. Xusuusnow, nabdoonaanta samatabbixiyaha iyo xaaladda dhismaha ayaa sida la yeelayo ay ku xirraan doontaaye.

Waxaa jira dhawr cayn oo dhifasho iyo qaadis ah. Tusaale ahaan, haddii uu samatabbixiyuhu uu yahay mid xoog badan dhibbanuhuna uu bar yar yahay, wuxuu isticmaali karaa hal-qof gacan ku qaadis si uu u dhifto oo u qaado dhibbanaha isagoo:

- Isku qabanaya hareeraha dhabarka iyo jilbaha hoostooda.
- Dhifanaya dhibbanaha iyadoo yuu dhabarka samatabbixiyuhuna toosan yahay oo uu lugaha dhifashada culayskeeda saarayo.

Hal-Qof Gacan ku Qaadis

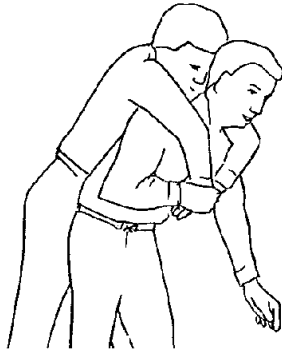
Hal-qof Gacan ku Qaadis muujinaysa samatabbixiyihii oo dhibbanaha haya dhabarka dhinacyadiisa iyo jilbaha hoostooda.

Xusuusnow: Ka fakir xajmiga dhibbanaha iyo masaafada ay tahay in iyada/isaga loo qaado inta aadan qaadiddan ku tallaabsan.

SAMAYNTA HAWLGALLADA SAMATABBIXINTA (WELI SOCDA)

Dariiqo kale oo uu hal samatabbixiye ugu qaadi karo meel nabdoon waxa weeye xambaarsiga. Marka la samaynayo dariiqadan, waa in uu samatabbixiyuhu raaca talaabooyinka hoos ku sharraxan:

- Tallaabo 1: Istaag dhabarkaaga oo xiga dhibbanaha.
- Tallaabo 2: Kor ka saar gacmaha dhibbanaha garbaha samatabbixiyaga, oo gacmahana u soo qabo dhinaca xabadka samatabbixiyaha.
- Tallaabo 3: U soo tiiri dhibbanaha dhinaca hore, inta ay cagihisa ka fiid-saarayaan sibidhka.

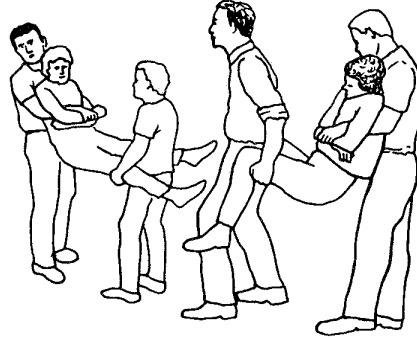
Hal Qof ah oo Xambaarsan Dhibbane

Qaadidda Xambaarsiga ah oo uu samatabbixiyuhu gacmaha dhibbanaha garbihiisa saartay oo uu qabtay gacmihii dhibbanaha oo xabadkiisa ka hormariyey oo uu markaa sare u dallacay dhibbanihii isagoo markaa yara dugaya.

Bixinta dhibbanaha waa sahal marka ay samatabbixiyeyaal badani joogaan. Haddii ay laba samatabbixiye joogaan, waxaa dhibbanaha lagu qaadi karaa labo xagayn.

- Samatabbixiye 1: Kadaloobso madaxa dhibbanaha oo dhexda qabo. Laac kilkilaha oo qabo gacanta hore ee dhibbanaha.
- Samatabbixiye 2: Kadalloobso labada jilib ee dhibbanaha dhexdooda, adigoo ama dhinaca dhibbanaha u jeeda ama ka sii jeeda. Dhinaca sare ee lugaha dhibbanaha ka qabo meesha ay jilbuhu ku yaalliin.
- Labada samatabbixiyeba: U kaca sidii istaagga oo kale, adinkoo dhabarkiinnu toosan tahay oo lugaha wax ku xambaaraya. U socodsiiya dhibbanaha meel bedbaado leh.

SAMAYNTA HAWLGALLADA SAMATABBIXINTA (WELI SOCDA)

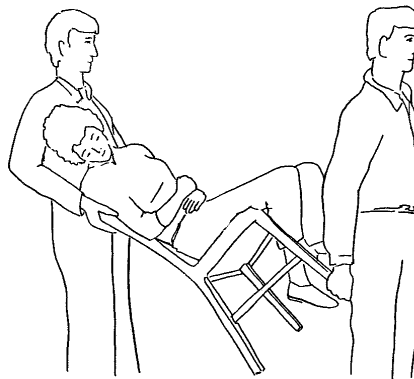

Two-Person Carry

Labo Qof Qaadiddood oo uu samatabbixiye 1 kadalloobsanayo madaxa dhibbanaha oo uu qabanayo dhexda oo dhinaca dambe ah. Samatabbixiye 2 wuxuu kadalloobsanayaa jilbaha dhibbanaha dhexdooda, markaasuu dhinaca sare jilbaha ka qabanayaa. Markaasay labada samatabbixiyeba dhibbanaha la istaagayaan.

Labo samatabbixiye waxa kale oo ay dhibbanaha ku fariisin karaan oo ku qaadi karaan kursi.

- Samatabbixiye 1: Isagoo ku sii jeeda dhabarka kursiga, ayuu dhabarka dhibbanaha kor u qaadayaa.
- Samatabbixiye 2: Isagoo ka sii jeeda dhibbanaha, ayaa gadaal gacmaha u taagaya oo qabanaya labada lugood oo hore ee kursiga.
- Labada samatabbixiyeba: Kursiga u janjeeri gadaal, qaad, oo la soco.

Kursi ku Qaadid

Kursi ku qaadid dhibbanaha la dulsaaray kursi gadaal u janjeera, markii ay samatabbixiyeyaashu qaadayan dhibbanaha. Qaadiddani waxay u baahan tahay labo samatabbixiye.

SAMAYNTA HAWLGALLADA SAMATABBIXINTA (WELI SOCDA)

Dhibbanyaasha aan si kale lagu bixin karin waxaad ku samayn kartaa buste ku qaadid. Buste ku qaadiddu wuxuu u baahan yahay ugu yaraan lix samatabbixiye si loo xaqiijiyo degganaanta dhibanayaasha, waana in hal samatabbixiye loo xilsaaro in uu qofka hago:

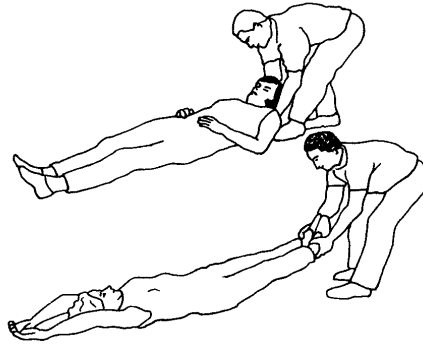
- Tallaabo 1: Buste ku fidi dhibbanaha dhiniciisa.
- Tallaabo 2: Xaluuli bustaha dhibbanaha hoostiisa, oo u wareeji dhibbanaha bartamaha bustaha.
- Tallaabo 3: Iyadoo ay saddex samatabbixiye kadalloobsanayaan dhinac kasta oo ay “dheg” qabanayaan, qofka hogaaminayana wuxuu hubinayaa in xoogga samatabbixiyeyaashu uu si siman u qaybsan yahay iyo in si sax ah kor loogu qaado dhibbanahaba.
- Tallaabo 4: Qofka hoggaanka ah ayaa kor u dhahaya, “Diyaar u noqo in markaan saddex tiriyo aad qaaddo: Kow, laba, saddex, *dhifo*”
- Tallaabo 5: Kooxda ayaa dhibbanaha dhifanaya oo hal mar wada istaagaya— dhibbanaha oo siman—oo marka hore lugaha dhibbanaha la qaadayo.

Kooxdu sidoo kale waa in ay hal mar ah laallaadiyaan dhibbanaha, iyagoo isticmaalayo tallaabooyinkan:

- Tallaabo 1: Qofka hoggaanka ahaa ku dhawaaqaya, “Diyaar u noqo in markaan saddex tiriyo aad laallaadiso: Kow, laba, saddex, *laallaadi*”
- Tallaabo 2: Kooxda ayaa dhibbanaha laallaadinaysa hal mar, iyagoo taxaddar samaynaya si uu u sinnaado dhibbanuhu.

Waxyaabo dhawr ah—sida bustayaal—ayaa loo isticmaali karaa in ay noqdaan bareelle la macmalay.

Samatabbixiyeyaashu waxa kale oo ay ka jidi karaan dhibbanaha meel go’doonsan iyagoo qabanaya gacmaha iyo lugaha dhinacooda hoose oo markaa ku jiidaya dhulka. Hase yeeshee, haddii aan la waayin si kale oo dhibbanaha loo bixiyo, waqtiguna uu aad u xasaasi u ahayn, waa in aadan isticmaalin jiiditaankan marka laga yaabo in qashinka burburku uu sababi karo dhaawac dheeraad ah.

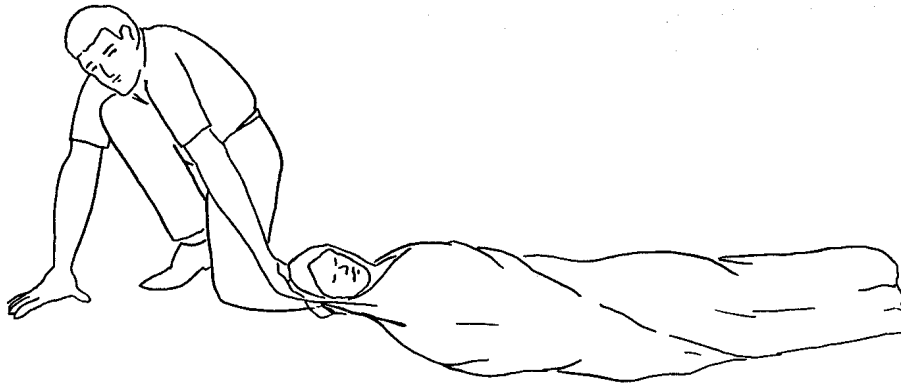
Farsamooyinka Saxda ah ee Jiididda

Farsamo Saxan oo Jiiditaanka ah oo muujinaysa samatabbixiyaha oo qabanaya lugaha iyo gacmaha dhibbanaha oo haya ama lugaha ama garbaha oo ka jiidaya meesha khatarta ah.

SAMAYNTA HAWLGALLADA SAMATABBIXINTA (WELI SOCDA)

Markii loo baahdo, hal samatabbixiye ayaa buste ku jiididda isticmaali kara isagoo raacaya tallaabooyinka soo socda:

- Tallaabo 1: Ku duub dhibbanaha buste.
- Tallaabo 2: Kadalloobso oo qabo dhinaca bustaha.
- Tallaabo 3: Ku jiid dhibbanaha dhulka.

Buste ku Jiidid

Buste ku Jiidid muujinaysa dhibanaha oo ku duuban buste oo uu samatabbixiyuhu kadalloobo madaxa dhibbanaha meel u dhaw. Samatabbixiyaha ayaa bustaha ka qabanaya madaxa dhibbanaha gadaashiisa oo ka jiidaya meesha khatarta leh.

LAYLI: BIXINTA DHIBBANEYAASHA

Ujeedo: Layligani wuxuu ku siinayaa fursad aad ku sii barbarato sida dhibbanayaasha looga baxsho meel duntay, adigoo isticmaalayo dariiqooyinka kala ah, kabaallaynta/weelaynta, jiididda iyo qaadidda. Waxaa la idiin qaybin doonaa kooxo, waxaanad samayn doontaan goobid qoleed, helid dhibbane, iyo bixinta dhibbanaha.

Tilmaamo: Isticmaal tallaabooyinka soo socda si aad u dhamaystirto layligan:

1. Gal qolka “meesha duntay” ee lagu xilsaaray, oo samee goobid qol, hel dhibbaneyaasha isticmaalna habka kabaallaynta iyo weelaynta si aad u sii saarto dadkaas dhibban, oo weliba isticmaal dhifashada iyo jiididda ku habboon in aad dhibbaneyaasha qolka ka soo saarto (haddii ay suuroggal tahayna, dhismahaba ka soo saar).
2. Doorarka isku beddesha si loo helo labo dhibbane oo cusub. Ku soo celceliya layliga ilaa uu qof walba fursad uga helayo in uu samatabbixiye metelo.

GEBAGGABADA CUTUBKA

Goobid iyo samatabbixin waxay ka kooban tahay saddex hawlood oo kala duwan oo ay tahay in si taxaddar leh loo qorsheeyo oo loo sii muraajiceeyo musiibada ka hor. Go'aanka isku dayga in samatabbixin la sameeyo waa in uu ku salaysan yahay:

- Khatarta meesha ku jirta.
- Gaarida yoolka guud ee ah wanaagga ugu badan oo la sameeyo tirada u badan.

Ujeeddada gobidda iyo samatabbixintu waa in:

- Mar kasta la joogteeyo nabdoonaanta samatabbixiyaha.
- In la samatabbixiyo dadka ugu tirada badan waqtiga ugu gaaban gudihiisa.
- Samatabbixi dadka aanan aad u xannibnayn marka horeba.

CERTyadu waxay ku xaddidan yihiin goobidda iyo samatabbixnaha yaryar. Himiladooda marka ay la tacaalayaan dhisme aad u burburay iyo xaalado kale oo khatar cad leh (sida., biyo kacaya ama xawli ku socda) waa uun in ay dadka kale u digaan.

Qiimaynta goobidda iyo samatabbixintu waxay raacdaa hannaanka ay raacaan qiimaynada kale ee hawlgallada CERT. Qiimayntu waxay la socotaa dedaallada goobidda iyo samatabbixinta waxaanay xog ka bixisaa sidii wax loo sii wadi lahaa. Haddii ay qiimayntu muujiso in ay saarid lagama maarmaan tahay, himilada CERT waa in ay xaqiijisaa nabdoonaanta iyo habaysnaanta inta geeddiga lagu jiro.

Marka la qaato go'aanka billabidda hawlgalka goobidda, goobayaasha CERT waa in ay:

- Isticmaalaan farsamooyin goobid ah oo habboon.
- Helidda dadka dhibbanaan kara.

Helidda dhibbaneyaasha waxa weeye dhamaystirka qiimaynta gudaha dhismaha si loo ogaado aagagga lagu xannibmi karo, dabadeedna qabashada goobid:

- Habaysan oo dhamaystiran.
- Ka fogaanaysa in hal hawl ah la wada qabto.
- Diiwaanisa natiijooyinka.

GEBAGGABADA CUTUBKA (WELI SOCOTA)

Goobiddu waa dhawr hawlood oo waaweyn:

- Abuuridda bay'ad nabdoon
- Qaymaynta iyo dejinta xaaladda dhibbanayaasha
- Qaadida dadka iyadoo lagu salaynayo qiimaynta

Hawlgallada samatabbixintu waxay ku xiran yihiin joogtaynta nabdoonaanta samaabbixiyaha, oo iyadu uga baahan xubnaha CERT in ay aqoonsadaan meelaha ay ka liitaan. Xubnaha CERT waa *inaysan* abidkood isku deyin qabashada sideedaba wax ka shisheeya xadkooda *waqtigaas isaga ah*.

Kabaallaynta iyo weelinta waxaa loo isticmaali karaa in qashinka burburka lagu xaaqo oo jid loogu furo dhibbanayaasha.

Dhibbanayaasha waxa loo saari karaa siyaabo badan, waxayna ku xiran tahay:

- Xaaladdooda.
- Tirada samatabbixiyeyaasha la heli karo.
- Xoogga iyo kartida samatabbixiyeyaasha.
- Degganaanta bay'adda ay wax ka dhaceen.

Haddii ay oggolaato xaaladda dhismaha, dhibbanayaasha looga shakiyo dhaawac madaxa ama lafdhabarta ah waa in lagu bareelleeyo loox fidsan inta aan la qaadin. Haddii ay suuraggal tahay, bixintooda xitaa waa in looga dambeeyo shaqaale EMS ah oo tababbaran.

XILSAAR SHAQO-GURI

Aqri oo wax ka baro Cutubka 6: Habaysnaanta CERT iyo Cutub 7: Cilmunafsiqa Musiibada ka hor casharka kan xiga.